

Satversmei neatbilst Civilprocesa likuma norma par tiesneša tiesībām iesniegt protestu par spriedumu

2013. gada 14. maijā Satversmes tiesa ir pasludinājusi spriedumu lietā Nr. 2012-13-01 „Par Civilprocesa likuma 483. panta daļā par Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta priekšsēdētāja tiesībām iesniegt protestu atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. pantam”.

Tiesneša tiesības iesniegt protestu var radīt šaubas par tiesas objektivitāti

Apstrīdētā norma

Civilprocesa likuma (CPL) 483. pants: „Protestu par spēkā stājušos tiesas nolēmumu Senātam var iesniegt Augstākās tiesas priekšsēdētājs, Senāta Civillietu departamenta priekšsēdētājs vai ģenerālprokurors, ja kopš nolēmuma spēkā stāšanās nav pagājuši vairāk kā 10 gadi.”

Norma šādā redakcijā bija spēkā līdz 2012. gada 31. decembrim.

Augstāka juridiska spēka norma

Satversmes 92. panta pirmais teikums: „Ikviens var aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā. (Tiesa spriedumā atzina, ka pēc būtības tiek apstrīdēta tikai normas atbilstība tikai Satversmes 92. panta pirmajam teikumam).

Lietas fakti

Pieteikuma iesniedzēji – SIA „IAG”, „IAG Industrieranlagen GmbH”, „Yelverton Investment B.V.” „Yelverton Investments B.V.” – norāda, ka Augstākās tiesas Senāts pieņēma izskatīšanai protestu par rajona tiesas spriedumu lietā, kurā viņi bija iesaistīti. Protestu Senātam iesniedza Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta priekšsēdētājs. Pieteikuma iesniedzēji uzskata, ka tiesībām uz taisnīgu tiesu neatbilst regulējums, kas paredz, ka viena uz tā pati amatpersona gan iesniedz protestu, gan nosaka kārtību, kādā izskatāms iesniegtais protests.

Pirms lietas izskatīšanas pieteikuma iesniedzēji izteica lūgumu vērtēt arī CPL pārejas noteikumu 63. punkta atbilstību Satversmes 92. pantam. Šajā normā ir paredzēts, ka sūdzība, kas iesniegta līdz CPL 483. panta grozījumu spēkā stāšanās dienai, izskatāma saskaņā ar tiem noteikumiem, kādi bija spēkā sūdzības iesniegšanas dienā.

Tiesas secinājumi un lēmums

Par lūgumu paplašināt prasījuma robežas un lūgumu izbeigt tiesvedību

Pieteikuma iesniedzēji ir izteikuši lūgumu paplašināt prasījuma robežas, proti, vērtēt arī CPL pārejas noteikumu normas atbilstību Satversmei. Savukārt Saeima, ņemot vērā to, ka apstrīdētā norma ir zaudējusi spēku, lūdza izbeigt tiesvedību šajā lietā.

Satversmes tiesa norādīja, ka apsverot jautājumu par tiesvedības izbeigšanu, Satversmes tiesai jāņem vērā nepieciešamība aizsargāt personu pamattiesības un novērst visas negatīvās sekas, kas personām radušās sakarā ar apstrīdēto normu. [8]

Savukārt attiecībā uz CPL pārejas noteikumu normu Satversmes tiesa atzina, ka lieta, kas ir ierosināta pēc iesniegtā protesta, šobrīd jau ir nodota iztiesāšanai, tātad pārejas noteikumu 63. punkts nav piemērots attiecībā uz pieteikumu iesniedzējiem un nevar radīt tiem Satversmes 92. pantā noteikto pamattiesību aizskārumu. [10]

Tādējādi tiesa **nolēma turpināt tiesvedību, nepaplašinot prasījuma robežas.** [10]

Par tiesībām uz tiesas objektivitāti

Satversmes tiesa norādīja, ka viens no Satversmes 92. panta elementiem ir tiesas objektivitātes garantijas. [12.1] Saskaņā ar Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksi tiesas objektivitātes jeb neitralitātes prasībai ir divi aspekti – subjektīvais un objektīvais. Pirmkārt, tiesai jābūt subjektīvi neitrālai, proti, nevienam tiesnesim nedrīkst būt personiski aizspriedumi. Otrkārt, tiesai jābūt neitrālai no objektīvā viedokļa. Tas nozīmē, ka jāsniedz pietiekamas garantijas tam, lai izslēgtu jebkādas lietas dalībnieku vai sabiedrības pamatotas vai šķietamas šaubas par tiesas objektivitāti. [13.2]

Satversmes tiesa atzina, ka apstrīdētā norma var radīt šaubas par tiesas objektivitāti. [14.1] Apstrīdētā norma pieļauj to, ka Senātā tiek izskatītas lietas, kas ierosinātas pēc pašas tiesas iniciatīvas. Šāds regulējums ir pretrunā ar taisnīgas tiesas principu. [14.2.3.]

Tādējādi apstrīdētā **norma neatbilst Satversmes 92. panta pirmajam teikumam.**

Par lūgumu atzīt apstrīdēto normu par spēkā neesošu no tās pieņemšanas brīža

Pieteikuma iesniedzēji lūdz atzīt apstrīdēto normu par spēkā neesošu no tās pieņemšanas vai piemērošanas brīža. Satversmes tiesa ņēma vērā to, ka, normu atzīstot par spēkā neesošu no kāda pagātnes brīža, tiktu aizskarta citu konkrētās civillietās iesaistīto personu tiesiskā paļāvība un tiesības uz taisnīgu tiesu. Šādā gadījumā minēto personu pamattiesību ierobežojums varētu būt lielāks nekā iespējamās (šķietamās) šaubas par tiesas objektivitāti. [15.1]

Samērojot pieteikuma iesniedzēju tiesības uz objektīvu tiesu un nepieciešamību aizsargāt citu personu tiesisko paļāvību un tiesības uz taisnīgu tiesu, Satversmes tiesa norādīja, ka pieteikuma iesniedzēju pamattiesību aizskārumu ir iespējams novērst, piemērojot Civilprocesa likuma normas atbilstoši Satversmes 92. panta pirmajam teikumam. Lai novērstu pat šķietamas šaubas par tiesas neobjektivitāti, kasācijas tiesvedībā ierosinātā lieta būtu jāizskata paplašinātā – vismaz septiņu – senatoru tiesas sastāvā. [15.3]

Satversmes tiesa nosprieda:

1) atzīt Civilprocesa likuma 483. pantu daļā par Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta priekšsēdētāja tiesībām iesniegt protestu (redakcijā, kas bija spēkā līdz 2013. gada 1. janvārim) par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 92. panta pirmajam teikumam;

2) lietas, kas ierosinātas pēc Senāta Civillietu departamenta priekšsēdētāja protesta, izspriežamas paplašinātā Senāta sastāvā, nodrošinot Satversmes 92. pantā garantētās personu tiesības uz objektīvu tiesu.

Spriedums ir galīgs un nepārsūdzams, tas stājās spēkā pasludināšanas brīdī. Sprieduma teksts ir pieejams Satversmes tiesas mājas lapā.

Relīze sagatavota ar mērķi veicināt Satversmes tiesā izskatāmās lietas faktisko apstākļu izpratni. Tā nav uzskatāma par sprieduma daļu un nav saistoša Satversmes tiesai. Spriedumi, lēmumi un cita informācija par Satversmes tiesu atrodama tiesas mājas lapā www.satv.tiesa.gov.lv.

Līna Kovalevska, Satversmes tiesas priekšsēdētāja palīdze
Lina.Kovalevska@satv.tiesa.gov.lv, 67830748, 29813216